

Dušan Moravec

Mariborska gostovanja v Ljubljani

Vezi med mariborskim in ljubljanskim gledališčem prav nikoli, v vseh teh petdesetih letih, niso bile razumno urejene. Vzrokov je bilo veliko. Svoj vir imajo, kakor ponavadi, pri denarju, marsikdaj pa bi lahko govorili tudi o pomankljivi iniciativi in celo o zaviranju s strani odločujočih ljudi v gledaliških vodstvih, v nekaterih obdobjih (tudi v dandanašnjem) pa še posebej o kar se da nevzpodbudni brezbriznosti obiskovalcev.

V prvem obdobju, od ustanovitve novega slovenskega gledališča v Mariboru pa do nemške zasedbe, bi mogli vse obiske tega ansambla, namenjene ljubljanski publiki, prešteti dobesedno na prste ene roke; iz Ljubljane so sicer posamezniki ali manjše skupine pogosteje obiskovali mesto ob Dravi, o pravem gostovanju ljubljanske Opere in Drame pa moremo govoriti šele v zadnjih letih pred drugo vojno.

Tako je ostal prvi, »neoficialni« obisk mariborskih dramskih igralcev v juliju 1921 docela osamljen: prišli so na ljubljanski kongres Združenja gledaliških igralcev in zaigrali ob tej priložnosti Remčevo *Učiteljico Pavlo*, ki je imela nekaj tednov prej krstno predstavo na domačem odru. Bil je prav zanimiv, vendar že takrat slabo obiskan večer. (Slov. narod 6. julija 1921.) Pozneje je imel celo Zagreb priložnost, da se je seznanil s predstavo mariborske Drame, čeprav je šlo za miniaturno delo z dvema osebama in najbrže za zasebno pobudo obeh igralcev, Bratine in Bukšekove: uprizorila sta v hrvatski prestolnici Schönherrovo igro *Ono*; Ljubljana pa je lahko pozdravila skupino štirih članov drugega in ob ljubljanskem edinega poklicnega gledališča na Slovenskem šele v letu 1929. Takrat so igrali v obeh mestih Shakespearovo tragedijo *Romeo in Julija*, pa so prišli iz Maribora Elvira Kraljeva (Julija), Mileva Zakrajškova (Dojka), Janko Rakuša (Romeo) in Vladimir Skrbinšek (Mercutio) ter skupaj z ljubljanskimi igralci odigrali predstavo 14. junija 1929. V dnevnem poročilu beremo spet, da je bil to pomemben in lep večer; vsi igralci sicer niso bili deležni enakega priznanja, »visoko stopnjo dozorelosti« pa sta pokazala Zakrajškova in Skrbinšek. (Jutro 16. junija 1929.) Manj ugodna je bila Koblarjeva sodba v letnem pregledu revije *Dom in svet*. O gostovanju kritik sicer ni pisal posebej, pač pa je dodal svoji ne preveč pohvalni oceni ljubljanske uprizoritve opombo, ki je dovolj zgovorna: »Da je naša igra kljub temu na visoki stopnji, se je

pokazalo ob gostovanju nekaterih članov mariborskega Narodnega gledališča.« (Dom in svet 1929). Posebej pa je značilno, da je morala dnevna kritika ob tem osamljenem obisku grajati »nemarnost« ljubljanskega občinstva, jo do neke mere opravičevala s pozno sezono in zato priporočala upravi, naj Mariboru še večkrat omogoči taka gostovanja in to ob primernejšem času, ko se »ljubljska indolenca ne bo mogla izgovarjati na meteorologijo.« (Jutro 16. junija 1929.)

Med ljubljanskimi solisti so si nekateri v tem času uredili bolj ali manj »privatna« gostovanja v Mariboru. Poleg nastopov v operetah in burkah je bilo tudi nekaj pomembnejših obiskov opernih in baletnih solistov, pa tudi uglednejših članov ljubljanske Drame. Tako je npr. Avgusta Danilova odigrala tam Mrs. Erlyne v Wildovi *Pahljači Lady Windermere* (1921—22), Šaričeva je gostovala kot Župančičeva *Veronika Deseniška* (30. novembra 1926), Milan Skrbinšek kot *Ščuka* (16. marca 1927), Nablocka kot Ana v Langerjevi *Periferiji* (12. maja 1927). (Prim. D. Mevlja, Pregled dela mariborskega gledališča 1919—1941.) V aprilu 1925 je gostoval z izbranim sporedom balet ljubljanske Opere pod vodstvom baletnega mojstra Trobiša, v juniju 1926 so dramski igralci nastopili s Schnitzlerjevim *Anatolom* v režiji Zv. Rogoza, v sezoni 1928—29 pa je obiskala Maribor ljubljanska Opera s tremi enodejankami (Stravinski, *Kralj Oidipus*; Osterc, *Iz komične opere*; Puccini, *Gianni Schicchi*.)

Po vsem tem so bili zgodnji obiski z obeh strani, posebej pa še z mariborske, več kakor skromni. Vsem prej naštetim razlogom bi bilo dodati še pojasnilo dolgoletnega upravnika dr. Radovana Brenčiča, ki ga beremo v njegovih spominih: »Priznam, da si jih (medsebojnih ansambelskih gostovanj) v prvem desetletju niti sam nisem preveč želel. Toda le zato, ker takrat naša Drama še ni bila tako konsolidirana kakor pozneje, pa bi se zaradi tega v Ljubljani slabo izkazala. Nasprotno pa bi nas bila ljubljanska Drama v Mariboru temeljito posekala ter vzela mariborski publiki še zadnje zaupanje, ki ga je ta še imela do nas.«

Ko pa je kvaliteta predstav v drugem desetletju vse bolj naraščala, si je upravnik vztrajno prizadeval, da bi odprl svojemu gledališču pota do središča in tako omogočil ansamblu, da bi se uveljavil tudi zunaj svojega mesta. V ta namen je obiskal Otona Župančiča in se sporazumel z njim že tudi glede terminov in celo repertoarja. V maju 1936 je dramski ravnatelj Golia obiskal Maribor in dogovorjeno je bilo, naj bi prišla Ljubljana z *Matičkom* in *Siromakovim jagnjetom*, Maribor pa z *Idealnim soprogom* in s *Kvadraturo kroga*. Razpisali so že predprodajo vstopnic, zaradi majhnega zanimanja občinstva, tako beremo v Brenčičevih Spominih, pa je stvar zaspala. Dve leti kasneje je mariborski upravnik povabil ljubljansko Dramo, naj pride gor s *Konjeniško patrolo*, hkrati pa je ponudil v zameno mariborsko *Pohujšanje*. »Toda iz Ljubljane je prišel glas«, piše Brenčič, da menda pri dramskem ravnateljstvu ni preveč razumevanja za ta predlog.« (R. Brenčič, Spomini na mariborsko gledališče, Dokumenti SGM III, 401.)

Pač pa je 13. aprila 1930 gostoval na odru mariborskega Narodnega gledališča ljubljanski Delavski oder z uprizoritvijo Raynal-Kreftove *Balade o vojni in ljubezni*; v februarju 1932 je prišel Levar v vlogi *Kantorja* in v maju Ivan Cesar; v novembru 1935 je nastopil Ciril Debevec v *Karamazovih* in skorajda istočasno je gostoval Emil Kralj kot *Tartuffe*; v sezoni 1935—36 je prišla ljubljanska Opera s *Seviljskim brivcem* in leto dni kasneje z *Madame Butterfly*;

v sezoni 1935—36 sta režirala dva ljubljanska režiserja: Debevec Rostandovo *Vest* in Kreft Lichtenbergovo *Kariero kanclista Winziga*; Milan Skrbinšek je gostoval v *Prvi legiji* in ob tej priložnosti (novembra 1936) slavil petindvajsetletnico svojega dela, v poletju 1937 pa sta pri uprizoritvi *Sna kresne noči* na prostem sodelovala tudi Slavko Jan in Vida Juvanova. Vse to so bili le več ali manj priložnostni obiski — ljubljanska Drama v vsem tem času ni našla poti v Maribor in ljubljanski oder je bil mariborskemu ansamblu zaprt. Tudi med obiski posameznikov je evidentiran en sam: 1. maja 1935 je mariborski igralec Vladimir Skrbinšek nastopil pri ljubljanski predstavi Šorlijeve igre *Blodnji ognji* v vlogi Dušana; šele pozneje, po uspešnem ansambelskem gostovanju, je nastopila še Ema Starčeva kot Lonka v Štandekerjevi *Prevari* (21. marca 1939).

Ansambla obeh slovenskih gledališč pa sta prvikrat izmenjala gostovanji šele v začetku leta 1939. Pobudo za to je dal Bratko Kreft ob vabljeni priložnosti, ob počastitvi dvajsetletnice Cankarjeve smrti. Najprej, 7. februarja 1939, so Mariborčani nastopili v Ljubljani s *Kraljem na Betajnovi*, tri dni zatem so Ljubljancani vrnili obisk s *Hlapci*.

Izredno skrbna predstava *Kralja*, jubilejno vzdušje, pa tudi razpoloženje zadnjega leta pred evropskim požarom — vse to je pomagalo k izjemnemu uspehu mariborskega ansambla: pozdravi Otona Župančiča, govor Radovana Brenčiča, aplavzi in cvetje, zanosne besede časnikarjev in kritikov. Na dan pred gostovanjem beremo v dnevnikih besede začudenja, da deluje v Mariboru skoraj že dvajset let slovensko gledališče, pa ni ves ta čas niti enkrat nastopilo v Ljubljani. Zato še posebej: »Dobro nam došli!« Po premieri je imenoval Ludvik Mrzel uprizoritev mariborskega *Kralja* »doživetje, ki ga kulturna Ljubljana ne bo izlepa pozabila. Po dolgem času tujstva in krivičnega nezaupanja sta si obe Taliji spet podali roko.« Predstava sama, tako beremo, se po svojem notranjem poudarku bistveno razlikuje od interpretacije, kakršnih smo vajeni v Ljubljani: Kovičeva uprizoritev da je v nasprotju z romantično-simbolnim nadihom ljubljanskih (Skrbinšek, Debevec) odmaknjena v realizem in išče preprostejših, a hkrati naravnejših sredstev, ki marsikdaj še v intenzivnejši meri dosegajo učinek. »Dajte nam čim več gostovanj«, je pisal kritik, »v interesu naše gledališke kulture, pa ne nazadnje tudi v našem nacionalnem interesu bi bilo tako.« (Jutro 7. in 9. februarja 1939.) Tudi France Koblar je pisal o važnosti umetniške vzajemnosti med obema središčema: vsaj dve, tri predstave na leto, najboljše in najvrednejše, bi si morala Ljubljana in Maribor izmenjati in tako pripraviti živo zvezo slovenske gledališke umetnosti. Po splošnem vtisu, beremo ob koncu poročila, »ima Maribor dobro gledališče, ki se sicer ne ukvarja z neustaljenimi študijami in tveganimi poizkusi, dela z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo v preizkušenih mejah realizma, kateremu se pridružuje nekaj neizogibne teatraličnosti. Skromnejše razmere, o katerih je govoril v svojem pozdravu upravnik dr. Brenčič, tembolj dokazujejo močno voljo mariborskega gledališča in njegovo naravno vrednost.« (Slovenec 10. februarja 1939.)

Po tem uspehu *Kralja*, ki mu je sledilo enako zmagoslavje ljubljanskih *Hlapcev* in leto dni pozneje še *Županove Micke* (aprila 1940) v Mariboru, so Mariborčani na predvečer nove vojne še enkrat obiskali Ljubljano, to pot z dramo Maksima Gorkega *Na dnu* (23. januarja 1941). Predstava je bila zgledna, razpoloženje v do kraja napolnjeni hiši še bolj občutljivo in tako so gostje »nepreklicno osvojili gledališko Ljubljano«; predstava je bila »presenečenje«,

da se z njo »ne more primerjati predlanska, sicer prav dobra predstava *Kralja na Betajnovi*.« Posebne hvale je bil deležen režiser Kovič; ta se je sicer zgle- doval pri Hudožestvenikih, vendar je prav v tem prednost njegove predstave, saj je »verna prvotnemu in najpristnejšemu stilu igre same«. (B. Borko v Jutru 25. januarja 1941.) Tudi Fr. Vodnik je kljub nekaterim bolj kritičnim pogledom (da je že režiserski prijem sam usmeril igro v prvi vrsti k površini, k okolju, k fabuli, zaradi česar je deloma trpela atmosfera) sprejel to predstavo ne le kot poskus, temveč kot »dostojno odrsko stvaritev«, spričo delovnih pogojev pa je dal še posebno priznanje igralcem, ki da se »lotevajo največjih umetniških nalog«. (Slovenec 25. januarja 1941.)

V prvih mesecih okupacije je dala Ljubljana mariborskim igralcem, ki so izgubili oder in dom, priložnost za novo delo v svoji hiši. Preden sta se oba ansambla spojila v enega, pa so Mariborčani odigrali na odru naše Drame vrsto predstav svojega zadnjega repertoarja. Poleg *Kralja na Betajnovi* je bila zdaj na sporedu O'Neillova *Ana Christie*, Knittlova *Via Mala*, Okence Olge Scheinpflugove, Senečičev *Nenavaden človek*, igra *Konto X* (Bernauer-Oesterreicher) in Niccodemijeva *Učiteljica*. Po tolikih letih odtujevanja je dobila tako Ljubljana šele v teh absurdnih razmerah priložnost, da se je dodobra seznanila z delom nekdanjega drugega slovenskega gledališča.

Čeprav je bilo že v prvih povojnih mesecih 1945 obnovljeno oziroma na novo ustanovljeno Slovensko narodno gledališče v Mariboru, je minilo spet skoraj celih pet let, preden se je del novega ansambla predstavil tudi v Ljubljani. Ljubljanska Drama je sicer gostovala že prej, vendar vse prej kakor zgodaj: v marcu 1948 so obiskali Maribor s *Tugomerom* in *Tartuffom*, v novembru in decembru 1949, ob tridesetletnici Drame, pa s *Hlapci* in *Krajnskimi komedijanti*. Mariborčani so nastopili v našem mestu šele 6. in 7. februarja 1950 z dvema predstavama Žižkove uprizoritve igre *Brez dote* A. N. Ostrovskega. Bili so to časi razprodanih gledaliških hiš in tako tudi pri naših gostih ni bilo lahko priti do vstopnice. Časniki so poročali na prvih straneh o prepolnem dramskem gledališču in o priznanju, ki so ga bili deležni igralci. Žal pa, še tako lep uspeh ni dal pobude za nove obiske. Isto leto, junija 1950, je prišla le še Branka Verdonik-Rasbergerjeva in nastopila v naši predstavi *Narodovega blagra* kot Helena, potem pa je minilo v ljubljanski Drami spet celih sedem suhih let brez obiska iz Maribora. Tudi naša Drama je šla le enkrat samkrat na to pot, v januarju 1955 z Millerjevo *Smrtjo trgovskega potnika*. Pač pa se je ponudila Mariborčanom v tem času nova priložnost za nastope v Ljubljani. Povabilo jih je novo Mestno gledališče in tam so nastopili že ob koncu prve redne sezone, 1951—52, z Budakovim *Metežem*. Še bolj vzpodbudno pa je bilo drugo povabilo: v aprilu 1954 so mariborski igralci kar šestkrat zaigrali v Mestnem gledališču *Neapeljske milijonarje* Eduarda de Filipa — za vse redne abonmaje, kar je bil v dosedanjih stikih med Mariborom in Ljubljano izjemen primer; mesec dni kasneje je tudi novi ljubljanski ansambel, ki Mariboru že ni bil več neznan, priredil tam prvo večje gostovanje: dvakrat je uprizoril Grumov *Dogodek v mestu Gogi* in dvakrat Aristofanovo *Lizistrato*.

Povod za novo gostovanje na odru ljubljanske Drame je dalo šele Linhartovo jubilejno leto. Takrat, 4. januarja 1957, so nam pokazali Dolarjevo uprizoritev Kreftovih *Kreatur*. Kakor ob sleherni taki priložnosti so listi spet pisali o redkih gostih in velikem zanimanju občinstva, pa tudi o dobri predstavi,

s katero so gostje lepo izpopolnili revijo slovenske gledališke umetnosti. (Slov. poročevalec 5. januarja 1957.)

V zadnjem desetletju je privabilo obiske Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora še novo ljubljansko prizorišče, letni oder v Križankah, vendar je prihajala v goste spočetka edinole Opera: *Aida* (1958), *Deseti brat* (1961), *Ero z onega sveta* (1964), medtem ko se je dramski ansambel vračal kdaj pa kdaj v osrednjo ljubljansko hišo (Achard, *Odkritosrčna lažnivka*, 1963; Kreft, *Krajnski komedijanti*, 1964), pa tudi še na oder Mestnega gledališča (Mrožek, *Policiji*, 1962; Kamenik, *Dvajset let pozneje*, 1965). Vendar, vsi ti obiski, tako kakor tudi naša gostovanja v severnem mestu, so bili več ali manj priložnostnega značaja. V časnikih se je pogosto javljalo vprašanje: zakaj so ti obiski tako maloštevilni? — pa tudi očitek, zakaj publika ne polni avditorija tako zvesto kakor svoj čas, ob zadnjih predvojnih ali prvih povojnih gostovanjih?

Zadnja, prav zadnja leta so prvi ugovor v veliki meri ovrgla — obiski so skorajda strnjeni, drugi očitek pa se je celo zaostрил: ob poslednjih gostovanjih je bilo mogoče kdaj pa kdaj naštetih v dvorani komaj sto ljudi. In vendar, na ogled so bile zanimive reči in masikdaj tudi dobre predstave: Čapkova *RUR* in Grumov *Dogodek v mestu Gogi* (februarja 1967), *Pernjakovi Prežihovega Vorrance* (ob stoletnici, oktobra 1967), Topolova *Mačka na tračnici* v Mestnem gledališču (marca 1968) in Shakespearova komedija *Kar hočete* na poletnem festivalu istega leta, Mrožkovi igri *Na odprtem morju* in *Čarobna noč* ter A. P. Čehova *Tri sestre* (oboje na dramskem odru v novembru 1968), Genetovi *Služkinji* in Giraudouxova igra *Za Lukrecijo* (prav tam, maja 1969).

Prav ta gostovanja zadnjih treh let bude upe, da smo končno le premostili nekdanje jezove in da bodo vezi poslej trdnjše. Domala vsa ta srečanja so bila zanimiva in vzpodbudna in po krivici jim je dajal priznanje le vse preveč skromno zaseden avditorij.

Les représentations du théâtre de Maribor à Ljubljana

L'article nous donne un aperçu de toutes les visites du théâtre de Maribor ainsi que des acteurs particuliers dans la capitale de Ljubljana au cours des cinquante dernières années (1919—1969). Parallèlement il mentionne les visites du théâtre de Ljubljana à Maribor.

L'auteur s'arrête plus longuement aux visites du théâtre de Maribor qui eurent un grand succès à la veille de la deuxième guerre mondiale. Les pièces représentées furent »Le roi de la Betajnova« de Cankar (1939) et »Bas-Fonds« de Gorki (1941).

Dans le même article l'auteur essaie de constater pourquoi les rapports entre les deux théâtres n'étaient pas satisfaisants. Parmi les raisons qu'il trouve citons les difficultés financières ainsi que des obstacles de la part des acteurs et aussi, surtout à l'heure actuelle, un faible intérêt de la part du public.

Slavko Batušić

Maribor in Zagreb

Gledališki stiki med štajersko in hrvaško metropolo

Prvo zvezo med mariborskim in zagrebškim gledališčem sta že 1921 vzpostavila Hinko Nučić in Vika Podgorska. Nučić je bil od 1912 do 1918 član in režiser zagrebške drame in pridobil si je sloves zaslužnega in vsestranskega gledališkega umetnika. Po zlomu Avstro-Ogrske je odšel najprej v Ljubljano, 1919 pa mu je bila zaupana častna naloga, da organizira Slovensko narodno gledališče v Mariboru. Tu je ustanovil tudi igralsko šolo, v kateri je bil poglaviti učitelj. To šolo je razen Maria Šimenca, kasneje slavnega tenorja, in mnogih drugih bodočih dramskih umetnikov obiskovala tudi mlada začetnica Hedviga Čuš iz Bistrice v Rožu, ki je nastopala z imenom Vika Podgorska in ki je kot igralka »shodila« prav na mariborskih deskah.

Kot člana mariborske drame sta prvokrat gostovala v Zagrebu dne 21. junija 1921 v Shawovi drami »Obrt gospe Warrenove« (vlogi: Vivie Waren — Sir George Crofts) in dva dni kasneje (23. junija) v Halbejevem delu »Mladost« (vlogi: Anica — župnik Hoppe). Medtem ko je šlo pri Nučiću samo za ponoven ogled vseh njegovih že znanih kvalitet, pa je nastop mlade mariborske naivke pomenil v prvem hipu presenečenje, zatem pa splošno navdušenje: s svojim čudovitim darom, občutljivostjo in svežostjo je v naskoku osvojila tako gledališče kot kritiko. Takratni intendant Julije Benešić jo je takoj angažiral za prihodnjo sezono in odtlej je njuna usoda ostala trajno povezana z Zagrebom. Podgorska je slavila zmagovalno po vsej Jugoslaviji, vendar ni nikoli pozabila, da je bila zibel njene umetnosti slovenski oder v Mariboru.

Zagrebški upravnik Benešić je bil z dolgoletnim mariborskim upravnikom dr. Radom Brenčičem ne samo v strogo službenih, ampak tudi prijateljskih stikih. Na njegovo pobudo je bil v Zagrebu 4., 5. in 6. julija prvi kongres upravnikov vseh gledališč v takratni SHS. Iz zapisnika, ki je bil natisnjen v Benešičevem »Godišnjaku Narodnog kazališta u Zagrebu za sezone od 1914/15 do 1924/25« je razvidno, da je bilo na tem kongresu enajst upravnikov, med njimi tudi dr. Brenčič. Razpravljali so predvsem o položaju gledališč kot državnih ustanov in o njihovem pomankljivem budžetiranju. V spomenici ministrstvu prosvete v Beogradu je med drugim izraženo, da Maribor izda na leto za vse osebne in materialne potrebe 800 000 dinarjev, dohodkov pa ima 300 000. Z ozi-

rom na to mu je treba zagotoviti razliko v višini pol milijona dinarjev kot stalno letno subvencijo.

Naslednji sestanek upravnikov — tudi o njem so podatki v omenjenem Benešičevem »Godišnjaku« — je bil v Zagrebu 14., 15. in 16. decembra 1922. Zraven je bil tudi dr. Brenčič, a le prvi dan, ker se je zaradi službenih zadev moral nujno vrniti v Maribor. Na tem sestanku so izdelali predlog o državnih subvencijah gledališčem v SHS. Za Maribor so terjali 600 000 dinarjev.

Dr. Brenčič je tudi po tem pogosto prihajal v Zagreb, redno zaradi reševanja posameznih tehničnih vprašanj kot npr. izposojila in izmenjava notnega materiala. Iz ohranjenih aktov in dopisovanja izhaja, da so se ta vprašanja zmeraj reševala ugodno in sporazumno. Zagreb je šel glede tega Mariboru zmeraj na roko, da pa se je zavedal pomena mariborskega gledališča, potrjuje naslednji uradni dopis (št. 1113/1929), ki ga hrani Teatrološki oddelek Instituta za književnost in teatrologijo JAZU:

Upravi Narodnog gledališča Maribor

Narodno kazalište sretno je, što može bratskom slovenskom Narodnom gledališču u Mariboru izraziti svoje najsrdačnije čestitke prigodom proslave desete godišnjice njegova opstanka.

Velika umjetnička kulturna i nacionalna važnost vašega Gledališča na naj-sjevernijim granicama slavenskog Juga dala je u ovih deset godina tako značajne i sjajne rezultate, koji služe na čast čitavoj našoj mladoj jugoslavenskoj kazališnoj kulturi.

Pozdravljajući najtoplije ovaj svečani dan vaše proslave, želimo ujedno vašem institutu najlepši i najplodniji daljni razvoj u budućnosti.

U Zagrebu, 27. IX. 1929

Za upravnika:

Josip Bach

Zagrebski časniki, posebno pa različni gledališki listi so v pregledih delovanja vseh gledališč v Jugoslaviji redno seznanjali svoje bralce tudi z gledališkimi dogodki v Mariboru. To so bile v glavnem krajše vesti o premierah in repertoarju, bilo pa je tudi nekaj obširnejših, po vsebini stvarnih informativnih člankov. Tako je polmesečnik »Teater« (urejeval ga je pisec tega članka) 1. januarja 1931 prinesel na osmih straneh članek »Narodno gledališče u Mariboru«, v katerem je bil podan historiat prvih slovenskih predstav v tamkajšnji Slovenski čitalnici in zatem v Narodnem domu. Omenjeno je, da je bilo 1909 ustanovljeno Dramatično društvo, 1912 pa dramatična šola. To društvo je bilo obnovljeno 1918 in je v aprilu 1919 priredilo prvo predstavo. Od julija istega leta pa uprizarjajo slovenske predstave v gledališkem poslopju, ki so ga prej uporabljali za nemške predstave; v državi SHS je dobilo mariborsko gledališče rang pokrajinskega gledališča. V članku so zatem navedeni dotakratni upravniki gledališča, režiserji in člani Drame, Opere in Operete, na koncu pa je še popoln seznam dramskih in glasbenih del, ki so bila uprizorjena v minuli sezoni 1929/30 in na začetku tekoče sezone 1930/31. Članek se končuje takole:

»Osim velike važnosti ovoga kazališta s obzirom na geografski položaj Maribora, koji leži na samoj granici i u kojemu je sve do prevrata i oslobo-

djenja njemački duh držao duboki korijen u kulturnom životu, moraju se naročito naglasiti njegove velike zasluge za odgoj i razvitak lijepih i velikih talenata, koji danas zauzimaju vodeća mesta u našim prvim narodnim kazalištima, kao što su Mario Šimenc, Vika Podgorska, Marica Lubejeva i mnogi drugi. Mariborsko Narodno gledališče može po svemu tome biti ponosno na svoje napore i rezultate, da održi kulturnu, umjetničku i narodnu liniju svog živog i plodnog djelovanja.«

Na naslovni strani te številke »Teatra« je tudi fotografija upravnika dr. Brenčiča, ob članku pa fotografije direktorja Opere Andre Mitrovića, sestre Elze Barbičeve, sopranistke Pavle Udovičeve, dirigenta Lojzeta Herzoga, članov Drame Elvire Kraljeve, Eme Starčeve, Vladimira Skrbinška, režiserjev Hinka Tomašiča in Jožeta Koviča ter tenorjev Djuke Trbuhovića in Stjepana Ivelje, ki sta prišla v Maribor s hrvatskih odrov (Osijek, Zagreb).

DRAMSKA GOSTOVANJA

Mariborska Drama je v času med obema vojnama trikrat gostovala v zagrebškem Narodnem kazalištu. O teh gostovanjih so na voljo vsi najvažnejši podatki, saj so ohranjeni plakati predstav, ocene v časnikih in nekaj uradnih spisov.

Prvo gostovanje je bilo 1924. leta. Izvedeni sta bili drami Karla Schönherra in Walterja Hasencleverja, v kateri nastopata le po dve osebi. To je bilo vsekakor zanimivo dejanje, hkrati pa je bil tudi materialni faktor (stroški) zmanjšan na minimum.

18. junija 1924 je pisalo na gledaliških plakatih: Gostovanje članova drame Mariborskoga gledališča. Na sporedu je bilo delo v 5 dejanjih »Ono« (»Es«) Karla Schönherra. Prevedel ga je Valo Bratina, ki je bil hkrati režiser in interpret edine moške vloge. Žensko vlogo je igrala Berta Bukšekova.

To gostovanje je zagrebškemu tisku dalo priložnost, da je odprlo naslednje vprašanje: zakaj so Mariborčani prišli z nemškim repertoarjem in ne s slovenskim, ki je v Zagrebu takorekoč neznan, in posebno še, zakaj niso prišli s Cankarjem? Odgovor, ki ga je očitno inspirirala mariborska stran, se je glasil: da v slovenski odrski literaturi ni dela z dvema osebama, prizadevalo pa se je, da se afirmira nivo igranja v kar najbolj preprostih okoliščinah. — Ocene so bile v glavnem ugodne. Navajamo eno:

»Mariborski scenski umjetnici pobudili su na sinočnoj predstavi vrlo veliku radoznalost: po vrijednosti oni ne ustupaju ni u čemu ni Zagrebu ni Beogradu. Prava senzacija, što je mnoge iznenadilo, — one koji ne prate ni preko listova rad toga našeg teatra u Mariboru. U Mariboru se radi, i tamo ima svijeta koji je otišao vrlo daleko u progresu.« (Novosti, 19. junija 1924, S. Galogaža.)

Naslednji večer — 19. junija 1924 — je bila na sporedu drama v 5 dejanjih »Onstran življenja« (»Jenseits«) Walterja Hasencleverja. Prevedel jo je Gustav Šilih, edini vlogi pa sta spet igrala Berta Bukšekova in Valo Bratina, ki je bil hkrati tudi režiser. Zagrebški časniki so objavili več razmišljanj, ki so sešteli rezultate obeh predstav.

»Jedan i drugi komad traži izvrsne interprete, jer igraju samo dva lica, koja treba da drže publiku u napetosti kroz svih pet činova. Slovenskim je gostima

to potpuno uspjelo, te se usudjujem ustvrditi, da bi zagrebački glumci jedva bolje igrali. Gosti su se naročito istakli dobrim glumačkim momentima i držanjem stila u gestu i riječi. Oni su na nas učinili najpovoljniji utisak, i njihov je uspjeh pred najužim krugom bio potpun.« (Slobodna tribuna, 21. junija 1924, V. Jurković.)

»Gosti s onu stranu Sutle uvijek su dobro došli hrvatskom Zagrebu, čije široko srce vazda prijazno kuca. Tako i ovaj put na glas, da nam dolazi ensemble mariborskog gledališća pod vodstvom g. Bratine, zacijelo je svatko bio prožet čistim osjećajem dužnosti prema jugoslavenskoj uzajemnosti.« (Obzor, 20. junija 1924, R. Maixner.)

Umetniški uspeh tega prvoga gostovanja je bil popoln, vendar so časniki po pravici obžalovali, ker je bil obisk v veliki hiši zelo slab. To so opravičevali z neprimernimi termini: bilo je že konec sezone, nastopila je poletna vročina — in gledališče ni bilo več privlačno. Toda prav gotovo je kar usodno, da se je tudi naslednjih dvoje gostovanj mariborske Drame odvijalo pod povsem enakimi neprimernimi okoliščinami.

Do drugega gostovanja je prišlo 1931. Bilo je toliko zanimivejše, ker je bilo na programu slovensko delo z avantgardnimi karakteristikami — »Učlovečenje« Radivoja Reharja. Pred nastopom Mariborčanov je gledališki list »Teater« 1. maja 1931 prinesel informativno pisanje z naslovom »Gostovanje člana Narodnog gledališća iz Maribora«. Članek najprej navaja tisto najbolj bistveno, kar je avtor Rehar povedal pred mariborsko prazvedbo komada: »Osebe nimajo niti individualnih imen niti značajev, ampak so zastopniki skupnih karakternih kompleksov — simboli človeštva, njegovega iskanja večne Resnice in spoznanja življenjskih tegob.« Zatem je podana analiza vsebine po dejanjih oz. po vrsti prizorov s posebnim poudarjanjem, da je to misterij in ne drama. V članku so tudi fotografije vseh štirih interpretov.

Misterij življenja v 16 slikah »Učlovečenje« so igrali 1. maja 1931 v gledališču v Frankopanski ulici. Izvedli so ga Elvira Kraljeva, Ema Starčeva, Vladimir Skrbinšek in Hinko Tomašić, ki je bil obenem tudi režiser. Delo je z ozirom na avantgardni značaj vzbudilo izredno zanimanje gledaliških ljudi — ne pa tudi širokega občinstva — zato so ocenjevalci napisali o njem obširnejša poročila.

»Reharovo 'Učlovečenje' pretenciozan je literarni komad koji nosi sve značajke pisca, koji nesigurno tapu prvim koracima u svijet pozornice i literature. Poslije bezbrojnih naraštaja ljudstva, Reharu se čini da je on tek otkrio probleme života i smrti, ljubavi i patnje, i on se svojim otkrićima iskreno raduje, sam se opaja njima. Rehar u svojoj drami nebrojeno puta pita gledaoce — što je život, što je čovjek, zašto ima u njegovu životu toliko suza, šta je zapravo za tim misterijem radjanja i umiranja... Simpatičan je elan, solidnost studija i ozbiljnost, kojom su se mariborski glumci latili prikazivanja. Učinjen je gigantski napor, da se oživi na pozornici djelo domaćega autora. Režiser g. Tomašić, koji radi svojski, s talentom, pokazao je u svojoj režiji mnogo lijepih redateljskih domišljaja. Interpreti gdja. Kraljeva i Starčeva i gg. Skrbinšek i Tomašić glumci su savjesnog rada, lijepog talenta, zamjerne rutine.« (Jutarnji list, 5. maja 1931, J. Horvath.)

»Sa ovim gostovanjem pružila se zagrebačkoj publici prilika da vidi jedno djelo mladog i talentovanog slovenačkog pisca. Pružila se prilika i mjerodav-

nima: oni su imali prilike da se uvjere, da je Vladimir Skrbinšek i po talentu i po pojavi i po svom zanosu odličan glumac, da je Elvira Kraljeva glumica koja se fanatički uživljuje u atmosferu scene, da Ema Starčeva sva vibrira od predanosti svom glumačkom pozivu i da je Hinko Tomašić režiser s takvim kvalitetama talenta, da je grjehota što ne može da ih plasira na velikim pozornicama, da jih usavrši pod kontrolom iskusnijih. Ali gledalište je ostalo neugodno prazno. To je sramota, koja se ne smije prešutiti. O toj sramoti mora se ovaj put otvoreno govoriti na adresu zagrebačkih Slovenaca. Svaki put dosad, kada su slovenački glumci gostovali u Zagrebu, bilo je gledalište očajno prazno. Gdje ostaju bezbrojne hiljade zagrebačkih Slovenaca, dok u Zagrebu gostuju slovenački teatri?« (Riječ, 9. maja 1931, K. Mesarić.)

Naslednje leto 1932 so prišli Mariborčani na gostovanje z Begovićevo dramo »Brez tretjega«. To je bilo pravzaprav zelo pogumno dejanje, saj je bilo to delo na zagrebškem odru izoblikovano z magistralnima igralskima kreacijama Vike Podgorske in Dubravka Dujšina. Režija Alfonza Verlija je ostajala v mejah poglobljenega psihološkega realizma, zato so Mariborčani videli svojo možnost prav v tem, da se zagrebški akademski konceptiji — po pravici jo lahko tako imenujemo — upro s pogumnim poskusom dati nekaj novega, nekaj, kar bi bilo osvobojeno tradicionalnih pojmovanj.

Drama »Brez tretjega« je bila odigrana 13. junija 1932 v gledališču v Frankopanski ulici. Edini vlogi — Marka Barića in njegovo ženo Gigo — sta tolmačila Vladimir Skrbinšek in Sava Sever-Šerbanova, režiser in inscenator pa je bil Bojan Stupica. To je bilo njegovo prvo srečanje z Zagrebom, ki mu je kasneje dal vrsto najplodnejših let svojega ustvarjanja. Izvedbo drame »Brez tretjega« sta sprejela zagrebško občinstvo in kritika z neprikritimi simpatijami prav zato, ker je bila zunaj običajnih tradicionalnih okvirov.

»Kad su Mariborčani davali unatrag par mjeseci premijeru ovoga komada, postigli su prema pisanju štampe veliki uspjeh koji je išao glumce gdje Savu Sever-Šerbanovu i g. Vladimira Skrbinšeka kao i g. Bojana Stupicu, mladog slovenskog arhitekta, koji je dramu postavio na scenu. Taj je uspjeh za mariborsku dramu bio tim značajniji, što je drama »Bez trećega« davana posve drugačije nego li je to učinjeno u Zagrebu. Da ovakva gostovanja mogu biti interesantna, pokazuje i ovo gostovanje. Režiser g. Stupica i protagonisti dali su zajedno jednu stilski uskladjenu predstavu Begovićeve drame, shvaćene i riješene na vlastiti osebujan način. Glavni je akter režiser-inscenator koji sebi podvrgava pozornicu, svjetlo, glumce. Protagonisti u svemu disciplinirano slijede režisera. Unutar tih granica oboje glumaca pokazalo je inteligentno shvaćanje za realizaciju redateljeve zamisli.« (Jutranji list, 16. junija 1932, Ante Rojnić.)

»Da na kazališnoj cedulji ne piše ‚Bez trećega‘, ne bi čovjek tako lako pogodio da je to Begovićeve drama, u kojoj gostuju članovi mariborskoga Narodnog gledališća. Jer pravo je čudo, što je g. Stupica, redatelj-inscenator, učinio od povjerenja mu djela. Ne samo da je suvereno postupao s nekim pojednostima, nego je čitavu stvar uvio u neku nezbiljsku atmosferu i od jednog realističkog komada napravio fantastičnu neku seriju slika, što li? Koloristički efekti su g. Stupici neko važno pomagalo, a treba lojalno priznati, da on tim efektima nimalo ne šteti. Scena se prelijeva u svim bojama i od mistično lju-

bičaste, krvavo rvene i otmeno modre, pa do svježe zelene i žute. Osim toga se i rasvjeta neprestano mijenja i nenadano se zamrača a onda opet sine i obratno. — Stupičina Giga kao i Begovićeva umije pogoditi jednostavni iskreni ton, koji dira svojom jednostavnošću i nepotvorenim ljudskim akcentom. Taj akcent ugrijao je donekle i publiku, koja je — snašavši se od prvoga čuda — srdačno pozdravila mariborske glumce. Nažalost treba konstatirati, da je kazalište bilo skandalozno slabo posjećeno. Eksperiment g. Stupice i gluma slovenskih gostiju zaslužila je svakako više pažnje, pa bilo to i pod konac sezone.« (Obzor, 14. junija 1932, I. Hergešić.)

To je bilo hkrati zadnje gostovanje mariborskoga ansambla.

Kot član mariborske Drame je gostoval v Zagrebu prvič 1. 1929 Janko Rakuša, po rodu iz Prlekije (rojen 1901 v Mihalovcih pri Ormožu). Ob prvem nastopu v Zagrebu 26. junija 1929 v nepomembni vlogi Macleana v Berstlovi komediji »Dover-Calais« ni mogel pokazati svoje prave nadarjenosti. 1934 je postal član zagrebške Drame in se izkazal z velikim številom skrbno naštu-diranih vlog, med katerimi so bile Mefisto (Goethe, Faust), Razkolnikov (Dostojevski, Zločin in kazen), Smerdjakov (Dostojevski, Bratje Karamazovi) in liki v dramah I. Cankarja in M. Krleže. V dobi okupacije so ga aretirali 1942 in 1944, mučili v ustaškem zaporu in 10. februarja 1945 kot antifašističnega borca obesili v Remetincu pri Zagrebu.

1940 bi moralo priti še do enega gostovanja mariborske Drame v Zagrebu. Avtor tega članka, ki je bil takrat dramaturg Hrvatskega narodnega kazališta, se je konec aprila 1940 mudil v Mariboru in na tamkajšnji Ljudski univerzi govoril o gledališču kot odsevu novega časa (funkcija gledališča v revolucionarnih dogodkih: Beaumarchaisova »Figarova ženitev«, Hugojev »Hernani«, gledališče ruskega Oktobra, Piscatorjevo politično gledališče). Ob tej priložnosti je bil na predstavi O'Neillove drame »Ana Christie« in se z režiserjem V. Skrbinškom pogovarjal o gostovanju s tem delom v Zagrebu. Na osnovi tega pogovora je uprava Narodnega gledališča 8. maja 1940 pisala upravi HNK in jo vprašala, ali bi bilo to gostovanje mogoče izvesti in v katerem terminu. Uprava HNK je 15. maja odgovorila, da v principu sprejema gostovanja in da ga je mogoče opraviti med 3. in 7. junijem, na račun honorarja pa da bo izplačala 60 % dohodka. Upravnik dr. Brenčič je z dopisom 25. maja sporočil, da jim rok ne ustreza — prav gotovo so bile po sredi slabe izkušnje s prejšnjih gostovanj v juniju na koncu sezone — in da bi rajši, če bi se gostovanje preložilo na jesen. Zagrebški intendant arh. Aleksandar Freudenberg je v dopisu z dne 30. maja sprejel ta predlog, vendar do tega gostovanja ni prišlo. Bližala se je vojna in gledališča niso več zapuščala svojih hiš.

Ko zapisujemo gostovanja mariborskoga ansambla, moramo seveda navesti tudi nastope zagrebške Drame v Mariboru. V okviru svojih številnih turnej po vsej državi, so bili zagrebški ansambli občasni gostje Ljubljane, Celja, Novega mesta, Rogaške Slatine pa tudi Maribora. Obračun gostovanj v Mariboru je — po pravici povedano — zelo skromen, razen tega pa niti ni šlo za uradna reprezentativna gostovanja, ampak za iniciative igralskih skupin. Tako sta bili 1931 v Mariboru dve predstavi Klabundove komedije »XYZ« v režiji Ive Raića z Boženo Kraljevo, Dubravkom Dujšinom in Mato Grkovičem v glavnih vlogah,

1939 pa predstava Figueiredovega komada »Lisica in grozd« v režiji Vlade Habuneka; sodelovali so Dubravka Gall, Ivka Dabetić, Vanja Drach, Zvonko Strmac, Jurica Dijaković in Dragan Milivojević.

Gostovanj posameznikov je bilo mnogo, posebno v Operi: lahko trdimo, da v času med obema vojnama ni bilo niti enega zagrebškega opernega pevca, ki ne bi nastopal na mariborskem odru in žel priznanja občinstva. Vsekakor pa je treba posebej poudariti gostovanje Branka Gavelle, ki je 1933 v Mariboru režiral premiero Krleževe drame »Gospoda Glembajevi«; ta premiera je zapisana kot eden vrhunskih dosežkov mariborske Drame.

GOSTOVANJA V OPERETI IN OPERI

25. oktobra 1927 je v uprizoritvi Kálmánove operete »Bajadera« gostovalo v glavnih vlogah hkrati pet članov mariborske Operete: Ciril Bratuž (Radžami), Pavla Udovičeva (Odette), Anton Harastović (St. Cloche), Vladimir Skrbinšek (Louis) in Marica Lubejeva (Marietta). To je bila dvojezična slovensko-hrvaška predstava, ker so male vloge in zbor oblikovali Zagrebčani. Dirigiral je direktor mariborske opere Andro Mitrović, ki so ga kot dirigenta in skladatelja v Zagrebu dobro poznali.

O tem gostovanju je izšla kritika le v nemškem dnevniku Morgenblatt (27. oktobra 1927); napisal pa jo je muzikolog in skladatelj Milan Majer. Najprej je dal vse priznanje Mitroviću, ki si je pridobil mnogo zaslug kot dirigent in pedagog s tem, da je vzgojil v Mariboru vrsto odličnih opernih in operetnih pevcev. Nadalje je rekel:

»Von den gestrigen Gästen behauptete sich durch ausgesprochenes Talent, durch Musikalität, Grazie und sicheres Auftreten die junge Soubrette Marica Lubejeva. Gleichzeitig steht ihr mit seinem zweifellosen Talent Anton Harastović zur Seite. An dritter Stelle soll der Komiker Vladimir Skrbinšek erwähnt werden, der sich in seiner Aufgabe ebenfalls sehr gut einfinden konnte. Auch die Sopranistin Pavla Udovič, der die Hauptrolle anvertraut war, machte durch seine Stimme und Erscheinung einen sehr guten Eindruck. Ihrem Partner dem Tenor Ciril Bratuž mangelt es zwar an Stimmitteln und gesanglichen Kenntnissen, doch kam er den Anforderungen seiner Partie bestern Gewissen nach. Die Vorstellung wurde von Direktor A. Mitrović selbst geleitet. Der grosse Beifall des Publikums galt in erster Linie ihm und den mitwirkenden Gästen.«

Marica Lubejeva in Anton Harastović sta gostovala skupaj 1927 v opereti B. Granichstaedtena »Orlov«, 1929 pa v Kálmánovi opereti »Grofica Marica«. Zaradi sijajnega uspeha je bila Lubejeva angažirana kot stalni član in je ostala v Zagrebu do 1936. Pela je takorekoč ves operetni repertoar in uživala pri občinstvu zares široko popularnost. Po stalnem angažmaju je pogosto prihajala kot gost in s posebnim uspehom nastopala v operetah Schuberta in Bertéja »Pri treh mladenkah«, v Lehárjevi »Deželi smehljaja« in v Tijardovičevi »Mali Floramye«.

Pavla Udovičeva, ki jo je zagrebško občinstvo spoznalo 1927 v »Bajaderi«, je od 1933 naprej nekajkrat gostovala v Lehárjevi »Deželi smehljaja« in v opereti R. Benatzkega »Pri belem konjičku«.

Mlada Mariborčanka Erika *Druzovič* je končala pevsko šolanje v Zagrebu, kjer je debitirala 1930 kot Suzana v Mozartovi operi »Figarova svatba«. Zaradi izrednega pevskega in igralskega daru, muzikalnosti, svežosti in mikavnosti je postala eden od ljubljencev zagrebške publike. Pela je naslovne vloge v Puccinijevi operi »Madame Butterfly«, v Thomasovi »Mignon«, v Odakovi »Dorica pleše«, v Puccinijevi »Manon Lescaut«, bila je Mimi v Puccinijevi »La Bohème«, Sofija v Straussovem »Kavalirju z rožo« in dr. Velike uspehe je dosegala tudi v klasični opereti (»Netopir«, »Boccaccio«, »Mam'zelle Nitouche«). 1936 je zapustila Zagreb in nastopala v Berlinu, Hamburgu, na Dunaju pa tudi v zvočnem filmu. Zdaj živi v Nemčiji.

Zagreb je lahko spoznal tudi tenorista Žarka *Sancina*, ki je 1933 gostoval kot Lou-chong v Lehárjevi opereti »Dežela smehlajaja«.

Že pred drugim desetletjem so zapored prihajale na oder zagrebškega gledališča vse važnejše opere in operete slovenskega skladatelja Viktorja *Parme*, ki si je ustvaril dom v Mariboru. Opero »Ksenijo« so igrali od 1897 do 1910 (21 predstav); opero »Stara pesem« od 1898 do 1914 (5 predstav); opereto »Caričine Amaconke« od 1904 do 1918 (25 predstav); opereto »Prebrisani služabnik« od 1907 do 1908 (7 predstav); opereto »Apolonov hram« leta 1909 (2 predstavi).

Malo pred vojno — 2. junija 1940 — je bilo *gostovanje otroškega slovenskega gledališča iz Maribora*. Na plakatu stoji, da je mala Sekula recitirala pozdravni govor in pesmico Moja mamica, zatem pa so igrali otroško igro s petjem v 3. dejanjih »V kraljestvu palčkov«, ki jo je napisal Josip Ribičič, uglasbil pa Ivan Gerbec. Igralo je 60 učencev in učenk meščanske in srednje šole v Mariboru.

Po vojni je od 1952 pogosto gostovala odlična sopranistka mariborske Opere Ondina *Otta*, ki je med drugim pela v Verdijevi »Traviati« in v Puccinijevi »Madame Butterfly« ter Mimi (Puccini, »La Bohème«), Norino (Donizetti, »Don Pasquale«), Fiordiligi (Mozart, »Cosi fan tutte«), Evridiko (Gluck, »Orfej in Evridika«), Marinko (Smetana, »Prodana nevesta«), Titanijo (Britten, »Sen kresne noči«), Gildo (Verdi, »Rigoletto«) in dr.

V Mariboru se je rodila in začela študirati Inga *Kostinčer*, poročena Bregovac, ki od 1947 deluje kot stalni kostumograf Hrvatskega narodnega kazališta. Iznajdljivo in s tenkim okusom je opremila več sto premier dramskih in glasbenih del (Shakespeare, Držić, Vojnović, Brecht, Lhotka, Gotovac, Prokofjev itd). Oblikuje kostumografske osnutke tudi za gledališča v Ljubljani, na Reki in v Splitu in za dubrovniške poletne igre. Za svoje delo je dobila že več pomembnih nagrad.

Na koncu naj omenim, da je med Mariborom in Zagrebom obstajala trajna duhovna povezanost tudi v tem, da je bilo na mariborskem odru uprizorjenih mnogo hrvaških dramskih avtorjev, katerih praizvedbe so bile v Zagrebu. Kakor nam pove publikacija »Pregled dela mariborskega gledališča 1919—1941«, so bili uprizorjeni naslednji hrvaški pisatelji: Milan *Begović* (»Brez tretjega«, 1932 in »Božji človek«, 1936), Miroslav *Feldman* (»Profesor Žič«, 1935), Miroslav *Krleža* (»V agoniji«, 1929 in »Gospoda Glembajevi«, 1933), Josip *Kulundžić* (»Škorpijon«, 1932), Vladimir *Lunaček* (»Ilirci«, 1922), Milan *Ogrizović* (»Hasanaginica«, 1920), Pecija *Petrović* (»Mrak«, 1921, »Gozd«, 1921 in »Vozel«, 1923), Petar *Pre-radović* (»Se li razumemo?«, 1933 in »Najboljša ideja tete Olge«, 1937), Geno *Senečić* (»Nenavaden človek«, 1940), Andjelko *Štimac* (»Automelody«, 1931),

Srdan Tucić («Golgota», 1922), Ivo Vojnović («Smrt majke Jugovičev», 1920 in »Ekvinokcij«, 1921), Marija Jurić-Zagorka («Jalnuševčani», 1922).

In prav na koncu opomba za bibliografe. Jugoslovanski leksikografski zavod v Zagrebu, oddelek Bibliografije ima pod naslovom *Maribor* (niz XVIII in XIX) registriranih okoli 1300 člankov, ki so objavljeni v jugoslovanski pe-reodiki do vključno 1945, ki obravnavajo glasbeno (XVIII) in gledališko (XIX) življenje Maribora od začetkov do omenjenega leta.

Maribor et Zagreb — les rapports théâtraux entre la Sty- rie et la métropole croate

Le théâtrologue croate, le professeur Slavko Batušić traite dans son article des rapports théâtraux entre le Théâtre national de Maribor et celui de Zagreb. Il cite d'abord les rapports officiels et amicaux entre les directions de théâtre et les direc-teurs, ensuite trois représentations du théâtre de Maribor à Zagreb (1924, 1931, 1932) et deux représentations du théâtre de Zagreb à Maribor (1931, 1939) ainsi que les tournées des acteurs particuliers, surtout des chanteurs d'opéra et d'opérettes dans les deux villes. Il ajoute enfin une liste d'auteurs dramatiques croates représentés entre les deux guerres à Maribor (13 auteurs avec 19 pièces).